

en geeft deze een briefje af, dat de persoon niet werken kan, dan slaat de maatschappij daarop geen acht en moet hij, al was het alleen maar om het briefje, naar den spoorwegarts, al mist deze ook zijn vertrouwen.

Vierde voorwaarde. Het beginsel van vrije artsen-keuze moet gehuldigd worden waar dit mogelijk is.

Bij de spoorwegziekenfondsen ontbreekt dit ten eenenmale; de leden betalen voor en worden verwezen naar een arts, die door de directie wordt benoemd, zoodat zij volstrekt geen keuze hebben. Nu wil ik gaarne aannemen, dat de directies steeds bijzonder gelukkig zijn in de keuze hunner geneesheeren, waardoor zij artsen van naam en positie aan zich verbinden, maar: wien de baas uitstekend vindt, valt niet altijd in den smaak van den knecht.

De motieven van genoemd hoofdbestuur hebben mij volstrekt niet overtuigd van de onmogelijkheid der vrije artsen-keuze. Wij vroegen het beginsel der z. g. beperkte artsen-keuze unaniem aan de regeering. Een paar weken later verdedigen 5 bekende geneesheeren het omgekeerde voor de spoorwegmaatschappijen. Is dat niet ergerlijk? Hun raad ik aan te herlezen, wat prof. TREUB sprak in zijn openingsrede van de laatste buitengewone algemeene vergadering en wel deze woorden: „Wanneer de geneesheeren niet begrijpen, dat een meerderheidsopvatting ook bindend is voor de minderheid, wanneer — ik herhaal — dat niet geschiedt, is alle kracht aan de Maatschappij ontnomen, alle beteekenis van de besluiten, door de Maatschappij genomen, verloren; dan kunnen wij onze beraadslagingen, over welke algemeene onderwerpen oock, voortaan gerust achterwege laten”.

Vijfde voorwaarde. Het honoreeren enz. Deze voorwaarde acht ik in casu niet van belang.

Maar wel acht ik het van belang er op te wijzen, dat niet alle spoorwegziekenfondsen vrouwen en kinderen opnemen, maar alleen de mannen, personen die vóórdat zij in dienst komen aan een keuring worden onderworpen en die dus voor een ziekenfonds de goede risico's zijn. Andere ziekenfondsen moeten zich dan maar over de vrouwen en kinderen ontfermen, dus over de slechte risico's.

Ik meen aangetoond te hebben, dat aan de spoorwegziekenfondsen verscheidene ongerechtigheden kleven, die naar mijn meening bij een ruimere opvatting van de directiën, zeer zeker grootendeels weg te nemen zouden zijn, indien genoemde directiën zich daarover maar in verbinding zouden willen stellen met onze geneeskundige organisaties. Noch de veiligheid van het publiek, noch de belangen van het personeel behoeven daarbij te worden geschaad, terwijl het personeel bovendien verlost zou kunnen worden van de contrôle over zijn geschiktheid tot arbeiden, door een door hem niet gekozen huisarts.

Hilversum, 19 Februari 1911.

Dr. M. NIEMEIJER.

EEN INRICHTING VOOR TROPISCHE GENEESKUNDE IN NEDERLAND?

Er is een krachtige beweging op touw gezet, om te geraken tot de oprichting in Nederland van een instelling voor tropische geneeskunde. Men wil de ziekten van een tropischen archipel bestudeeren en zich daartoe metterwoon vestigen op bijkans een halven aardbol afstand.

Zulk een plan schijnt a priori ongerijmd. Welk belang, zoo vraagt zich de nuchtere beschouwer, kan er toch door gebaat zijn, om zulk een reuzen-afstand te leggen tusschen de plaats der studie en haar levend object, den zieken tropenbewoner?

Wel klemmend moeten de gronden zijn, die iemand over dit in het oog loopende, groote bezwaar doen heenstappen. Die gronden zijn bijeengebracht door het bestuur der Nederlandsche vereeniging voor tropische geneeskunde. Een ervan laat zich weergeven aldus: andere volkeren hebben dergelijke inrichtingen in Europa, waarom wij niet? Dit is een zwakke grond, vooral omdat de oprichting van dergelijke instituten nog van zoo jongen datum is. Overdenking verdient in dit verband het ongevraagd advies van NOCHT, tot oordeelen in deze materie meer dan velen bevoegd, die zeide: „Sie haben das richtige getroffen”. Dat sloeg op den cursus te Batavia.

Men heeft verder gezegd, dat deze geen plaats genoeg biedt voor allen, die er aan dienden deel te nemen. Er is voor deelneming aan den cursus nog nooit iemand afgewezen. Doch zelfs indien dit zoo ware, dan zou het genoemde bezwaar kunnen worden ondervangen door aan den cursus te Batavia een niet eens groote uitbreiding te geven.

Hoe het wel moet gaan met de scheepsartsen — zoo heeft men gevraagd —, voor wie toch een cursus in Indië te moeilijk bereikbaar is. Nu, voor de officieren van gezondheid der marine is de zaak gemakkelijk te regelen. De regeering heeft daarin reeds voorzien door aan iederen cursus een der jongsten van die officieren te doen deelnemen en is uitteraard bevoegd er zoo noodig meer aan toe te voegen. Wat de koopvaardijvloot aangaat, zijn er alleen arts en noodig op de stoomers, die geregeld passagiers vervoeren. Op vrachtbooten en zeilschepen vaart geen dokter mee. Van die passagiersbooten zijn tusschen Oost-Indië en Nederland zestien schepen in de vaart. Zooveel geneeskundigen zijn op die lijnen dus ook noodig. Hoeveel er varen op het traject tusschen Amerika en Holland weet ik niet, maar hun aantal zal allicht het genoemde zestiental niet overtreffen. Een goed deel van dit korps scheepsartsen wordt gevormd door jonge menschen, die eens een kijkje in de wereld willen nemen en dan aldra het zeemansleven vaarwel zeggen. Met deze groenen is het moeilijk rekening te houden. Zij worden toch geen ware scheepsartsen, met een cursus niet en zonder ook niet. Als ik schat, dat er ieder jaar een scheepsarts valt op te leiden, dan ben ik vermoedelijk al boven de werkelijkheid. Het zal den stoomvaartmaatschappijen, wien de gezondheid harer passagiers en bemanningen zeer ter harte gaat, niet moeilijk vallen een weg te vinden, om dien enkelen echten scheepsarts, die er valt op te leiden, aan den cursus te Batavia of elders te doen deelnemen.

Een dergelijke beschouwing geldt voor de geneeskundigen in West-Indië werkzaam. Dat waren in 1910 vijf officieren van gezondheid in het geheel. Bovendien is de kolonie in de West een inrichting rijk voor geneeskundig onderwijs. De arts, die daar aankomt, vindt er onderwijzende collega's genoeg om hem wegwijs te maken.

Voor den arts, die voor eigen rekening in de tropen praktijk gaat zoeken, is het inderdaad finantieel te verkiezen, als hij zich voor de tropische praktijk wil voorbereiden, dat te kunnen doen in Nederland. Maar juist voor hem is het meer waard, voordat hij in het vreemde land geheel op eigen beenen

zal staan, eerst eens een korten tijd te kunnen rondzien en aan de geheel nieuwe omgeving te wennen. Dat blijft veel waard, ook al heeft hij in Nederland onderwijs ontvangen in taal-, land- en volkenkunde. Heeft hij nog geen vaste plaats in het vooruitzicht, dan zal hij toch allicht een paar maanden moeten uitkijken en daartoe moeten verblijven op een grootere plaats in Indië.

De geneeskundige met verlof in Europa, die daar onderwijs zoekt in het bijzonder in tropische geneeskunde, zal gaandeweg meer een zeldzaam type worden, zoodra de cursus te Batavia aan zijn doel beantwoordt in zooverre, dat ieder eraan deelnam, voordat hij in de praktijk ging. Nu is er een overgangstijd, omdat er onder de oudere officieren van gezondheid velen waren, die den cursus te Batavia niet konden volgen en toch behoefte voelden aan onderwijs in pathologie der tropen.

Men heeft de stelling opgeworpen, dat Indië geen land is voor ernstige studie. Dit geldt voor velen zeker niet en de arts, voor wien het wel geldt, zal wetenschappelijk achteruitgaan, al ware hij in Nederland ook nog zoo grondig voorbereid in collegekamer en laboratorium.

Een instelling voor tropische geneeskunde in Nederland zal m. i. door haar plaats altijd iets halfs blijven. Zij zal missen levend materiaal; zij zal in gebreke blijven te geven voldoende klinisch onderwijs. De met zorg bijeengegaaarde cijfers, om aan te toonen de veelheid van tropische ziektegevallen, die men in Nederland zou kunnen verzamelen, kunnen hoogstens den outsider overtuigen. Want niet iedere repatrieerende, wiens ziekte een tropische signatuur draagt, leent zich voor het onderwijs. Prof. BURGER is van oordeel, dat de tropische ziektegevallen voor het beoogde doel voldoende zijn. Want naar zijn meening is het de vraag nog, of het klinisch gedeelte van het onderwijs wel de hoofdzaak is. Het klonk bevreedend, deze uitspraak te hooren uit den mond van een klinischen hoogleeraar. Hij wil de meeste beteekenis gehecht zien aan de onderzoekings-methoden. Specifiek tropische onderzoekings-methoden zijn er naar mijn weten niet. Men maakt in de tropen van het mikroskoop, van kunstmatige voedingsbodems, van broedstoof, van bloedserum op geen andere wijze gebruik dan in een voor klinisch werk bestemd laboratorium waar ter wereld ook. Onderwijsinrichtingen, waar die methoden geleerd kunnen worden, bezitten onze universiteiten reeds lang.

Men kan toegeven, dat het beheerschen van sommige laboratorium-methoden den tropenarts zeer te stade kan komen. Maar men kan er toch ook nauwelijks aan twifelen, of wie tropische huidziekten wil leeren kennen, zieken zal dienen te zien in allerlei verscheidenheid. Men zal moeten toegeven, dat lijders aan acute aandoeningen (en dat zijn de meesten) alleen in het land zelf met vrucht zijn te bestudeeren. Het is gebleken, dat verschillende der z. g. kosmopolitische ziekten (ik noem hier alleen pneumonie en typhus abdominalis) in de tropen meestal geheel anders verlopen dan in het moederland. Waar beter dan ter plaatse zal men dat eigenaardig verloop zich kunnen inprenten?

Zal het onderwijs aan de in Nederland beoogde inrichting niet dan onvolledig kunnen zijn, met het bestudeeren van vraagstukken der tropenpathologie is het niet anders gesteld. Wie het betreurt, dat Nederland minder dan het kon bijdroeg tot verruiming onzer kennis van tropische ziekten, die

ijvere voor de uitzending met dat doel van geschoolde onderzoekers naar Indië. Daar ligt het veld van de studie der tropenpathologie, te Amsterdam of te Rotterdam niet.

Indien de warm bepleite instelling in Nederland tot stand komt, dan zal men het volgende zien gebeuren. De jonge arts, die tropenarts wil worden, zal het geriefelijker vinden — al of niet op 'slands kosten —, zijn studiën in het lieve vaderland nog eenigen tijd voort te zetten. Men zal niet kunnen volhouden van hem te verlangen, dat hij èn in Nederland èn in Indië een bijzonderen cursus volgt als voorbereiding tot zijn werk. De cursus te Batavia zal droog loopen uit gebrek aan leerlingen. En dan zijn wij een stap achteruitgegaan.

Is het dan niet beter dadelijk te streven naar één instituut, dat aan hooge eischen kan voldoen? En dat kan alleen een van hulpmiddelen en werkrachten ruim voorziene inrichting in de tropen. Door het bezit daarvan zou Nederland inderdaad op andere landen een sprong voor hebben. Bedrieg ik mij niet, dan is het ijveren voor een instelling in Nederland voor een deel ontsproten uit ontevredenheid met den cursus te Batavia. Deze ontstond eensdeels, omdat men van hem meer verlangd heeft dan bij de oprichting beoogd werd: het voorbereiden van de in Indië aankomende geneeskundigen voor hun praktische werkzaamheid. Daaraan werd ruim voldaan. Anderdeels bestaan bezwaren, die gemakkelijk zijn uit den weg te ruimen.

Iedere arts, die op eigen ricico naar Indië komt, dient in Nederland snel, gemakkelijk en zeker te kunnen vernemen, wanneer de aanstaande leergang zal beginnen. Dat iemand afgewezen wordt uit plaatsgebrek, dient voor de toekomst vermeden te worden. Het kwam, zooals gezegd, trouwens nog nooit voor. De regeering zou goed doen een voorbeeld te geven door haar eigen artsen, de officieren van gezondheid, nooit tot de praktijk toe te laten, alvorens zij den cursus gevolgd hebben. En ofschoon hierin door een gouvernementsbesluit voorzien is, werd daaraan nimmer de hand gehouden. Het is te betreuren, dat toen de klinische leeraar aan den cursus met verlof naar Nederland ging, deze een jaar moest stilstaan, wijl voor hem geen vervanger kon verkregen worden. Aan den cursus is plaats voor een zoöloog, een hygiënist, een klinisch bacterioloog, misschien voor meer dan één clinicus. Vroeger werd onderwijs gegeven in vee- en vleeschkeur. Nu moest dit van het rooster der lessen geschrapt worden, omdat, sedert de oprichting van het veeartsenijkundig laboratorium te Buitenzorg, aan het geneeskundig laboratorium geen veearts meer verbonden is. Toch is op kleine plaatsen de dokter dikwijls de eenige vraagbaak op dit gebied en dus eenige kennis van die vakken zeer gewenscht.

Het onderwijs in de huidziekten der tropen wordt reeds sedert eenige jaren geheel belangeloos gegeven door den arts J. D. KAYSER, specialist in huidziekten. Het is zeer de vraag of, wanneer deze te eeniger tijd de praktijk opgeeft, een opvolger zijn voetstappen zou willen drukken. Het is hier zeker niet de plaats nader te ontwikkelen, hoe de cursus te Batavia moet worden ingericht om ook te voldoen aan de eischen, gesteld door de voorstanders van een inrichting voor tropische geneeskunde in Nederland. Maar wel dient de nadruk er op gelegd te worden, dat wanneer de inrichting te Batavia, voornamelijk wat personeel betreft, op onbekrompen wijze wordt verruimd, Nederland in het bezit kan komen van een tropisch instituut voor geneeskunde,

zoals het er in den plantentuin te Buitenzorg een bezit op botanisch gebied
Op die wijze zou iets goeds kunnen worden tot stand gebracht. Het onderhouden van twee inrichtingen, een in Nederland en één in Indië, zal slechts leiden tot het kweeken van twee halfheden.

Batavia, 25 Januari 1911.

Dr. C. D. OUWEHAND.

ORANJE-NASSAU'S-OORD EN DE MINISTERIEELE CIRCULAIRE.

Geachte Redactie!

Daar ik niet gaarne zou willen, dat men in mijn vorig ingezonden stukje een minder gunstige kritiek zou zien op het *tegenwoordig* beheer van Oranje-Nassau's-Oord, hetgeen mogelijk schijnt te zijn, wil ik gaarne uitdrukkelijk verklaren, dat dit geenszins in mijn bedoeling lag.

Hoogachtend,

K. TH. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

BERLIJN. — **De kwakzalverijwet.** In de commissie van voorbereiding der kwakzalverijwet is voorgesteld, de uitoefening der geneeskunst toe te staan aan hen, die een examen zullen afleggen voor een commissie, bestaande uit een administratief ambtenaar als voorzitter, een arts, *die geen praktijk uitoefent*, een leeraar bij het middelbaar onderwijs, een geëxamineerd natuur-arts en een homoeopathisch arts. Het examen zal bestaan in een „Intelligenzprüfung”, gelijkstaande met de toelatingseischen voor op-één-na de hoogste klasse van de Realschule, en uit een vak-examen. De regeerings-vertegenwoordiger verklaarde, dat daarvan niets kon komen, omdat het in strijd was met de „Kurirfreiheit”. Verworpen werd het socialistisch voorstel om de geneeskunst tot een staatsbedrijf te maken, maar aangenomen het voorstel van het centrum om, indien iemand de belooning zijner geneeskundige diensten voor weldadige doeleinden besteedt, zijn optreden niet gelijk te stellen met de uitoefening der geneeskunst als beroep. Pastor KNEIPP, de „gottbegnadete” arts, dien zelfs de Paus zou hebben ontboden, werd hierbij als voorbeeld aangevoerd. Als de rijksdag zich hiermede vereenigt, zal iederen kwakzalver van wetswege een voorwendsel in handen worden gegeven (*Münch. med. Wochenschr.*).

— **Physiologische prijsvraag.** Prof. JAENSCH heeft 1000 mark uitgelooft voor de beantwoording der volgende prijsvraag: door doelmatige en wetenschappelijk onbetwistbare physiologische proefneming worde uitgemaakt, welke grondeigenschappen van belang zijn voor gemakkelijke en snelle leesbaarheid van een wereldschrift, en welke thans gebruikelijke schriftvormen in dit opzicht het meest voldoen (*Deutsche med. Wochenschr.*).

PARIJS. — **Frankrijk en de hygiënische tentoonstelling.** De Senaat heeft 34000 frank toegestaan, opdat Frankrijk met een eigen paleis zal deelnemen aan de internationale tentoonstelling te Dresden. Na 40 jaren